

Kampina en in het landgoed 'De Utrecht' bij Lage Mierde. In de weilanden tussen St. Oedenrode en Boxtel zijn ook nog aardig wat kronkels overgebleven, en de afgesneden bochten hebben een aantal plasjes opgeleverd met een zeer weelderige vegetatie van o.m. kalmoes, krabbescheer, waterlelie, gele plomp, pijlkruid, mattenbies, poelruit, en overal eromheen langbladereprijs.

Vogels werden al een paar maal vermeld, maar het beeld moet nog wat afgerond worden. De blauwborst is lang niet zeldzaam, de nachtegaal bepaald algemeen, karekietachtigen kennen we in grote verscheidenheid, met dien verstande, dat er voor de grote karekiet maar weinig biotopen zijn, maar dat tekort wordt ruimschoots goedgemaakt door de vele bosrietzangers, virtuozen waarnaar je eindeloos kunt luisteren. En als we de muzikale eisen matigen is het zeker ook boeiend, hier en daar de snor en de sprinkhaanrietzanger tegen elkaar in te horen zingen. - In de zomer gaan we op de Strabrechtse Heide naar boomvalk, bruine kiekendief en visarend kijken, in de herfst zoeken we daar en elders (inklusief de stad) de lucht

af naar kraanvogels (die wellicht in het Peelreservaat gaan neerstrijken), in de winter zien we uiteraard buizerden, ook wel eens een ruigpoot, soms ook een slechtvalk of een sperwer (beide helaas rariteiten geworden), en we weten, waar we blauwe kiekendieven kunnen verwachten. Van ganzen, eenden en steltlopers zijn we evenmin verstoken, maar lezers in andere delen van het land zullen onze sortering maar beperkt vinden.

Misschien heeft men langzamerhand de indruk gekregen, dat in en om Eindhoven alleen aan vogels en hogere planten gedaan wordt. Dat ligt dan aan schrijver dezes, wiens blik niet verder reikt. Er is echter een zeer actieve werkgroep voor paddestoelen en mossen; daarvan zult u in de volgende bijdragen de bewijzen zien. Ik wijs er overigens op, dat de auteurs hun ontwerpen onderworpen hebben aan elanders kritiek en dat zij aan elkaar en aan anderen vele gegevens, aanvullingen en verbeteringen danken. Met name is voor de beschrijving van De Zeggen profijt getrokken van een onderzoek door de Stafafdeling Natuurbescherming van Staatsbosbeheer.

Drs. A. L. Thierens (Son)

De Varkensput en de zeggen

Waar ten oosten van Eindhoven de Kleine Dommel onder de spoordijk Eindhoven-Venlo doorkruipt is de noordgrens van het gebied, dat we 'De Varkensput' plegen te noemen, naar een kolk, die aanstonds ter sprake komt.

De naaste omgeving van dit terrein is er de laatste jaren niet mooier op geworden. Omwonenden storten er met kwistige hand vuil en puin, en een naburig schakelstation zendt naar alle kanten hoogspanningsleidingen. Het eigenlijke moerasgebied is evenwel nog steeds een waar dorado voor ornithologen en botanici. Het begint al met talrijke keverorchissen en eenbesplanten terzijde van het pad onder het elzehout. Maar weldra ontdekken we meer: grote boterbloem, kleine valeriaan (met aparte mannelijke en vrouwelijke plantjes, wateraardbei, waterdrieblad, gevlekte orchis (?), moeraswederik, moerasviooltje, watermunt, moerasvergeetmenietje, gevleugeld hertschooi.

De hakhoutbosjes bestaan in hoofdzaak uit enkele wilgesoorten (o.a. geoorde en grauwe) en zwarte els, afgewisseld door es, vuilboom, gelderse roos en vogelkers.

In en aan de randen van dit gemengde hout leven vele soorten zangvogels: tuinfluiter,

zwartkopje, (bos)rietzanger, rietgors, roodborst en blauwborst, nachtegaal en zanglijster, en niet te vergeten de wielewaal.

Wagen we ons, hooggelaarsd, een eindje het moeras in, dan komen we bij de addertong. We zien niets dan één langwerpig blad en een soort sporeaar met vrij grote sporedoosjes. Helaas is deze bijzondere varensoort aan het verdwijnen. We naderen nu de rand van de eigenlijke Varkensput, een nagenoeg ronde, diepe plas, vermoedelijk een overblijfsel van een vroegere Dommelkronkel. Zijn naam dankt hij, naar men veronderstelt, aan het schreeuwen van de hier broedende waterral.

Het is niet eenvoudig, de oever van de kolk te bereiken. Men moet zijn weg zoeken over golvende drijfstillen van stijve zegge. Reeds menige laars is hier volgelopen, zelfs menig zitvlak bevochtigd. In dit drijftilgebied groeien o.a. moerasvarens, moeraswalstro en enige soorten lever- en bladmossen. Rondom een vrij zuivere associatie van het elzebroek, getuige planten als wolfsfoot, koningsvaren, veenmossen, zwarte aalbes en uitgerekte zegge. Hogerop slingeren bitterzoet en soms de hop om stammetjes van zwarte els en wilgen. Dotterbloem, melkeppe, gele lis, waterdrieblad en gagel ontbreken natuurlijk ook niet.

De put zelf is in het zomerhalfjaar bijna geheel bedekt met krabbescheer (zo genoemd naar de vorm van de schutblaadjes aan de bloemsteel); daartussen gedijt het groot blaasjeskruid. Dit geheel is omzoomd door de slangewortel (*Calla palustris*). De witte schutbladen met gele kokarde van deze aaronskelk steken prachtig af tegen de grote sappige bladeren. Aan de overkant zien we mattenbies met riet en bijbehorende vegetatie.

De met krabbescheer bedekte en door calla omzoomde Varkensput.

Foto: Dr. E. Abma

Via een weiland gaan we naar de Kleine Dommel. Volgen we deze stroomafwaarts (het gaat steeds maar om tientallen meters) dan liggen daar tegen de spoordijk enkele terreinbulten met resten eiken-berkenbos. We noteren hier veelbloemige salomonszegel, dalkruid, valse salie. En de adderwortel, die het trouwens op meer plaatsen nog goed doet.

Langs de noordzijde van de spoordijk liggen enkele gedegenerende blauwgraslandjes. De omgevende elzebosjes staan vol met dotter en gele waterkers, later geheel overgroeid met grote brandnetel. In de spoorsloot staat in het begin veel slangewortel, en riet, waarvan heel wat kleine karekieten profijt trekken, maar als we de verharde weg naderen komen we natuurlijk weer aan een vuilnisbelt, in de zomer gelukkig grotendeels overgroeid door de met tuinafval meegekomen Sachalin-duizendknoop.

Uit het voorafgaande blijkt wel, dat Varkensput en omgeving het meer dan waard zijn, behouden te blijven. Er is ernstig sprake van, ze te conserveren als een soort natuurtuin voor veldbiologie ten behoeve van het onderwijs.

Ten zuiden van het varkensputgebied ligt de fraaie Collse watermolen zich te spiegelen in zijn kolk, en vandaar strekt zich zuidwaarts een veel omvangrijker natuurgebied (circa 55 ha!) uit, genaamd 'De Zeggen', dat zijn ontstaan dankt aan het opstuwen van het Dommelwater ten behoeve van de molen. De mens doet ook wel eens iets goeds.

Het noordelijk deel van De Zeggen herinnert met zijn elzen-wilgenbosjes sterk aan de omgeving van de Varkensput. Ook hier weer eenbes, keverorchis, zwarte aalbes enz. Langs paden en greppels weet zich de adderwortel te handhaven, de vrouwemantel lijkt echter tot verdwijnen gedoemd. De vogelmelk houdt daarentegen op één plaats dapper stand, maar komt onder het geboomte nooit tot bloei.

In het voorjaar gaat naar dit gebied bijna elke week een excursie; vooral voor beginners is er geen leerzamer terrein te bedenken. Men ziet en hoort er niet alleen merels, zanglijsters en winterkoningen, en van de mezen vooral de matkop, maar ook nachtegaal, tuinfluiter en zwartkopje, fitis en tjiftjaf, kneu en groenling, rood- en blauwborst, grasrus en heggemus, braamsluiper, tortel en grote bonte specht, en doortrekkers als koperwiek, kramsvogel, sijs en een heel enkele keer een beflijster.

Kruiden en houtgewassen zijn er al even rijk geschakeerd: dotterbloem, speenkruid, poelruit, leverkruid, engelwortel, waterviolier, waterranonkel, watermunt, moeraswalstro, wederik, moerasandoorn, konings-, wijfjes- en stekelvaren, grote valerian, bitterzoet, hop, moeraspirea, waterzuring, smeewortel, kale jonker, allerlei grassen (smele, pluimstruisriet) en zegge (ruige, stijve, uitgerekte e.a.), melkeppe, gele lis, moerasrolklaver, vogelkers, es, gelderse roos, lijsterbes, sleedoorn, wilde kers.

Maar een excursie blijft hier niet hangen. Naar het zuiden gaat dit landschap via uitgestrekte velden van de scherpe zegge en een zone met overwegend liesgras over in een uitgestrekt rietmoeras. Daar komt men zelfs met laarzen niet door (het veen is plaatselijk 1,50 m dik), we houden ons dus aan de oever (van de Kleine Dommel), een alleen al landschappelijk heerlijke wandeling. Aan de overzijde van de darterel kronkelende stroom prijken allerlei vogel- en plantenrijke bosjes, waaraan omgewaaide populieren een bijzonder accent geven. Onder onze voeten hebben we helaas alleen maar grote brandnetel en hennepnetel, maar rechts van ons is dan het riet met enig geboomte, met name een aantal mooie wilgekoepels. Hier kan men het verschil bestuderen tussen rietzanger en kleine karekiet, snor en sprinkhaanrietzanger. Men hoort er de watersnip blaten en kan zelfs zien, hoe hij het doet. Ook de zomertaling vindt er nog een broedplaats, evenals de waterral, de bosrietzanger, de spotvogel en zelfs de ransuil. Bij dat al mogen we ook niet vergeten, de Dommeloever op waterhoogte in de gaten te houden. Gele waterkers staat

Omgewaaide populieren langs de Kleine Dommel (bij De Zeggen).

Foto: Dr. E. Abma

er genoeg, maar men kan er ook de waterscheerling verwachten, en gevogelte. Witgatjes bijvoorbeeld houden zich er graag op. Maar voor de ijsvogel is de goede tijd voorbij, en ook de kiekendieven hebben De Zeggen als broedgebied al lang verlaten. Rest mij, te zeggen, dat de westzijde van het rietmoeras gemarkeerd wordt door vele elzebosjes, domein van talrijke blauwborstjes.

De economische waarde van het beschreven gebied is vrijwel nihil, in tegenstelling tot de landschappelijke en biologische. Het is daarom zeer te hopen, dat er een weg gevonden wordt, een zo kostelijk, bijna aan de rand van de stad gelegen stuk natuur van een veilig voortbestaan te verzekeren. Maar dan zou het gewenst zijn, ook de strook weide- en bouwland langs de westzijde daarin te betrekken. Natuurhistorisch gezien is er namelijk een bufferzone nodig, en dit is er dan nog een, die zelf heel wat vogels trekt. Zelfs fouragerende rietganzen werden er in het winterhalfjaar waargenomen, koperwieken en kramsvogels zijn er kind-aan-huis. Voegen we aan deze overweging nog de grote landschappelijke bekoring van dit randgebied toe, dan pleit alles voor de stichting van een royaal natuurreservaat. Een kans, die men niet mag missen!